

2/3159 Esas Numaralı Kanun Teklifi Hakkında Bilgi Notu

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) sunulan yeni torba yasada yer alan “Maden Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” zeytinliklerden ormanlara, tarım alanlarından doğal sit alanlarına kadar ülkemizin en değerli doğal varlıklarını madencilik ve enerji yatırımları uğruna telafisi imkansız tahribatlara açık hale getirmektedir.

TBMM komisyonunda 19 Haziran Perşembe günü görüşülen teklif, başta Maden Kanunu olmak üzere Çevre Kanunu, Mera Kanunu, Elektrik Piyasası Kanunu ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun'da değişiklik yapılmasını öngörmektedir. “Ekonomik istikrar”, “millî çıkar” ve “enerji bağımsızlığı” gerekçeleri ile sunulan düzenleme; doğa koruma yaklaşımından uzaklaşarak yatırım lehine şekillenen bir yasal çerçeve sunmaktadır.

TEMA Vakfı olarak beklentimiz ise komisyona gelen kanun teklifinin aksine, Çevre Kanunu'nun çevreyi, Mera Kanunu'nun merayı önceleme ve korumasıdır.

Vakfımızın Kanun teklifinde yapılması planlanan değişikliklere ilişkin görüşleri aşağıda yer almaktadır:

Genele İlişkin

- Teklif, madencilik faaliyetlerinin izin süreçlerini kolaylaştıracak, doğal ve kültürel varlıklarımız üzerindeki madencilik tehdidini artıracaktır.
- Bu düzenlemeyle maden ruhsat süreçleri hızlandırılacak ve izin mekanizmaları yatırımcının lehine yeniden şekillendirilecektir.
- Kamu yararı ilkesini her bir kamu kurumunun kendi görev ve sorumluluğu bünyesinde tanımlamasına neden olacak ve kurumları birbiri ile çelişir hale getirecektir.
- Teklifte ÇED, ruhsat süreçleri dahil tüm izin süreçlerinde kurumların görüş vermesi 3 ay ile sınırlandırılmış olup ve bu süre içerisinde görüş iletmeyen kurumun görüşü olumlu sayılacaktır.
- Teklife göre, bugüne kadar şirket tarafından yürütülen tüm izin, ruhsat, kurum görüşü sorma işlemleri Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nce (MAPEG) yürütülecektir.
- Teklif maddeleri Anayasaya, imzacısı olduğumuz uluslararası sözleşmelere açık aykırılıklar barındırmaktadır.
- Bu teklif, derhal geri çekilmeli; doğal varlıklarımızın ve gelecek nesillerin yaşam hakkı korunmalıdır.

ÇED Süreçleri Hakkında

Çevre Kanunu'nda teklif edilen değişiklikler ile:

- ÇED olumlu kararı beklenmeden teşvik, onay, izin ve ruhsat süreci başlatılabilecektir.
- ÇED olumlu kararı alınmadan da ihale, teşvik, yapı ve kullanım ruhsatı için başvurulabilecektir.
- ÇED Olumlu kararından sonra alınması gereken izinler bir ay içerisinde tamamlanacaktır.
- İnceleme süreçlerinin kısaltılması ve verilen süper izinler çevre güvenliğini tehdit edecektir.

ÇED süreci tamamlanmadan başlatılan bu izin uygulamaları, projelerin çevresel etkilerinin yeterince değerlendirilememesine, sürecin işlevsizleşmesine neden olacak ve doğa korumacı yaklaşımı zayıflatacaktır.

Yeni düzenlemeyle birlikte, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, (MAPEG) ÇED sürecinde de tüm kurumlardan görüşlerin 3 ayda tamamlanmasını isteyecek, bu süre içerisinde cevap verilmezse, görüş olumlu kabul edilecektir. Ancak bu kısa sürede, en az 25-30 sene boyunca devam edecek faaliyetlere ait binlerce sayfa uzunluğundaki raporların bilimsel olarak değerlendirmesi mümkün değildir. Ayrıca teklifteki bu süre kısıtlamasıyla, özellikle kış aylarında araziye erişimin sınırlı olması nedeniyle gerçekçi, yeterli ve bilimsel bir analiz yapılabilmesi de tartışmalıdır.

Ormanlar Hakkında

Maden Kanunu'nun 7. Maddesi'nde yapılan değişiklik ile:

- Madencilik yapılmasına izin verilen orman alanlarının MAPEG'e devredilmesi öngörülmektedir.
- Orman alanlarında daha önce alınmış arama izinleri dahil tüm maden izinlerinin işletme izni almasına gerek kalmamakta; arama izinleri işletme izni anlamına da gelmektedir.
- Ruhsat vermeden önce yatırımcının diğer kurumlardan alması gereken izinlerin süreci de MAPEG tarafından yürütülecektir.
- Ruhsatlandırma süreçlerinde, ilgili kurumlardan izin alınması amacıyla daha önce 1 yıl olarak tanınan görüş oluşturma süresi, yalnızca 3 aya düşürülecektir.

Kanun teklifinde, madencilğe izin verilen orman alanlarındaki Tarım ve Orman Bakanlığı'nın yetkisi sonlandırılmaktadır. Bu durumda ormancılık konusunda uzman olmayan bir kurum, hem ormana verilen zararı hem de madencilik işletmesi devam ederken yapılmakta olan rehabilitasyon çalışmalarını izlemekle sorumlu olacaktır. Orman Genel Müdürlüğü (OGM) gibi

saha hâkimiyeti olan kurumların, bu süreçlerin dışında bırakılması ormanların korunmasını zafiyete uğratacaktır.

Teklifte yer alan arama iznini almış bir faaliyete işletme izninin de verilmiş sayılması, arama ve işletme faaliyetlerinin içerdiği süreçleri ve potansiyel çevre etkilerinin farklı olduğunu göz ardı etmekte; bu nedenle ciddi sakıncalar taşımaktadır.

5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun'un 8. maddesine, 5. fıkradan sonra eklenen yeni hükümlerle birlikte orman alanları Güneş Enerjisi Santrali (GES) yatırımlarına açılmaktadır. Oysaki Türkiye'de GES'ler için ormanlar haricinde birçok uygun alan bulunmaktadır. Ormanlarda bu yatırımlara da izin verilmesi, ormanlarımız üzerindeki baskıyı artıracaktır.

Kanun teklifinin ilgili maddeleri Anayasa'nın 169. maddesinde yer alan "Ormanlara kamu yararı dışında irtifak hakkı verilemez" ve "Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyete müsaade edilemez" hükümleriyle de açıkça çelişmektedir.

Korunan Alanlar Hakkında

- Ruhsat düzenlendikten sonra söz konusu alan izne tâbi hâle gelse dahi madencilik faaliyetlerine devam edilebilecektir.
- Kültür varlığının tespiti halinde alan sonradan izne tabi hale geldiğinde, faaliyete devam edilebilmesi için ilgili kurumdaki görüş istenecek, olumsuz görüş bildirilmesi durumunda ilgili idare tarafından maden şirketinin masrafları karşılanarak faaliyete son verilecektir.

Stratejik ve Kritik Madenler Hakkında

- "Stratejik ve Kritik maden" tanımları ile bazı madenler özel statüye kavuşturulacaktır.
- Arz kesintisi veya yüksek fiyat artışı hâlinde ciddi ekonomik sorunlar veya güvenlik zafiyeti doğabilecek, sanayi üretiminin temel girdilerinden olan ve yüksek arz riski taşıyan madenler, kritik maden olarak kabul edilebilecektir.
- Stratejik veya kritik madenlere ilişkin madencilik faaliyetleri için 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümleri doğrultusunda acele kamulaştırma yapılabilecektir.
- Stratejik/kritik ilan süreci için özel bir kurul oluşturulacaktır.

Oluşturulacak Özel Kurul Hakkında

- Madencilik faaliyetlerini değerlendirmek ve izin süreçlerini kolaylaştırmak için bir Kurul oluşturulacaktır.

- Maden Kanunu’nun 3. ve 7. madde değişiklikleriyle oluşturulacak bu kurul stratejik veya kritik madenlere ilişkin acele kamulaştırma kararı verebilecektir.
- IV. Grup Madenler ile stratejik veya kritik madenlere, ilgili kurumlar tarafından izin verilmemesi halinde, Kurul kararı ile işletme izni verilebilecektir.

Bahsi geçen Kurul Cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilen Cumhurbaşkanı Yardımcısı’nın başkanlığında; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, Hazine ve Maliye Bakanı, Sanayi ve Teknoloji Bakanı ile izinler hakkında karar vermeye yetkili bakanlıkların bakanlarından oluşacaktır.

Aynı zamanda Kurul, yenilenebilir enerji tesisleri için gerekli olan özel mülkiyete ait taşınmazlar için de acele kamulaştırma kararı alabilecektir.

Ruhsat İzin, İhale Süreçleri ve Bedelleri Hakkında

Teklifte, rehabilitasyon bedeli ruhsat bedeli kadar belirlenmiştir. Oysaki rehabilitasyon bedeli maden faaliyeti nedeni ile tahrip olacak ekosistem hizmetleri göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Oluşacak tahribat karşılanamayacak seviyede ise bu faaliyetlere izin verilmemelidir. Ayrıca Türkiye’de rehabilitasyon konusunda teknik bilgiye sahip uzman bulunmadığı da unutulmamalıdır.

Zeytinlikler Hakkında

Bu değişikliklerle birlikte:

- Torba yasa teklifiyle 3213 Sayılı Maden Kanunu’na geçici bir madde eklenerek, koordinatları belirlenen alanlarda Muğla’daki zeytinlikler termik santraller için kömür madenciliğine açılacaktır.
- Bulundukları toprakla, mikroiklim koşullarıyla ve yeraltı su döngüsüyle var olan zeytinliklerin taşınması, zeytin ağacının sürgün edilmesi anlamına gelecek; büyük bir ekolojik yıkıma neden olacaktır.
- Yöre halkının yaşam alanları üzerindeki risk artacak, kadim köy kültürü kaybedilecektir.
- Zeytinliklere dayanan kırsal ekonomiler zarar görecek, köylüler yerinden edilecek, göç ve mülksüzleşme artacaktır.

Barışın, bilgeliğin, kültürel mirasın ve umudun simgesi zeytin ağaçları gıdamızın güvencesi, sağlığımızın teminatı, doğal ve kültürel mirasımızdır. Mutlak suretle korunmalıdır.

Meralar Hakkında

4342 sayılı Mera Kanununun 14. maddesinin birinci fıkrasına yeni eklenen k bendi ile meraların yenilenebilir enerji yatırımları için imara açılması kolaylaştırılmaktadır.

Zımnî İmar Affı ve Acele Kamulaştırma Hakkında

6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'na eklenen Geçici 33-34. Maddeler ile:

- Yenilenebilir enerji yatırımları için özel mülkiyete ait taşınmazlar Enerji Piyasaları Düzenleme Kurulu (EPDK) kararıyla acele kamulaştırılabilecektir.
- Bu uygulama 2030 yılı sonuna kadar geçerli olacak ve Cumhurbaşkanı kararıyla bir defaya mahsus olmak üzere 5 yıl uzatılabilecektir.
- Yapı ruhsatı ve yapı kullanım izin belgesi olmayan ve 31.12.2024 tarihinden önce işletmeye alınmış elektrik üretim tesisleri yasal statüye kavuşturulacaktır. Bu tesislere "Üretim Tesis Uygunluk Belgesi" verilecek ve bu belge hem yapı ruhsatı hem de işletme izni yerine geçecektir. Belge alabilmek için ise yalnızca statik uygunluk raporu ve fenni sorumluluk belgesi yeterli olacaktır.
- Tesisin yatırım bedelinin binde 1'i oranında ücret karşılığında belge verilecektir. Bu kapsamda yer alan tesislere ilişkin daha önce verilmiş olan yıkım kararları, idari para cezaları ve dava süreçleri iptal edilecektir.

Bu değişiklikler, zımnî imar affı anlamına gelmektedir. Yatırımcıların karşılaştığı arazi temin sorunlarını çözmeyi amaçlarken, istisnai bir yöntem olan acele kamulaştırma yetkisini olağan bir prosedüre dönüştürerek halkın mülkiyet hakkını, itiraz yollarını devre dışı bırakmaktadır.